

EDUS - EDUKACIJA ZA SVE

Udruženje za unaprjeđenje obrazovanja i podrške djeci sa i bez poteškoća u razvoju

EDUS - EDUKACIJA ZA SVE

Udruga za unaprjeđenje obrazovanja i potpore djeci sa i bez poteškoća u razvitku

ЕДУС - ЕДУКАЦИЈА ЗА СВЕ

Удружење за унапређење образовања и подршке дјечи са и без потешкоћа у развоју

EDUS - EDUCATION FOR ALL

Association for advancement of education and support for children with and without developmental delays

STRATEŠKI PLAN

2021 - 2023

EDUS - EDUKACIJA ZA SVE

Udruženje za unaprjeđenje obrazovanja i podrške djeci sa i bez poteškoća u razvoju
EDUKACIJA ZA SVE

NAŠA VIZIJA

Realizacija punog potencijala svakog djeteta, sa i bez poteškoća u razvoju.

MISIJA „EDUS-a“

„EDUS“ („EDUKACIJA ZA SVE“) je neprofitna, nevladina organizacija koja razvija i unapređuje obrazovanje i podršku djeci sa i bez poteškoća u razvoju, partnerstvom sa vladinim, nevladinim i profitnim sektorom, kroz edukaciju, informiranje i podizanje svijesti javnosti.

KAKO JE NASTAO „EDUS“?

„EDUS“ je nastao krajem 2010. godine, okupljanjem stručnjaka, roditelja i građana, a kao izraz potrebe za stvaranjem jedinstvenog saveza pojedinaca i grupa koji pred sobom imaju viziju o realizaciji punog potencijala svakog djeteta, bilo ono sa poteškoćama u razvoju ili ne.

Glavni povod za osnivanje EDUS-a 2010. bio je dolazak u BiH, na molbu roditelja, naučnice iz oblasti pedagogije, psihologije i inkluzivnog obrazovanja prof.dr. Nirvane Pištoljević, koja je željela da svoje znanje i iskustvo iz SAD-a iskoristi kako bi pomogla i djeci u BiH. Roditelji i stručnjaci su tražili načina da naprednu praksu, očitovanu u stalnom i mjerenom napretku djece uključene u prvobitni pilot- projekat u školi „Mjedenica“, prošire, zadrže i ugrade u postojeći sistem podrške djeci te učine dostupnom svoj djeci u BiH.

DOSADAŠNJA POSTIGNUĆA

- 70 djece je uspješno uključeno u redovne škole i vrtiće nakon pohađanja EDUS programa, neki od njih su sada i odlični učenici bez pomoći asistenata u nastavi;
- Uspostavljen prvi servis u regiji za ranu intervenciju po naučnoj metodologiji (od 2012.);
- Napravljeni, prvi u regiji, standardizovani mjerno-programski instrumenti za skrining i monitoring razvoja, zatim za izradu i praćenje individualnih planova za razvoj djeteta, te kurikulum za edukaciju roditelja (2015.);
- Primjenom naučne metodologije podržan je napredak više od 5000 djece iz BiH i širom Evrope;
- Više od 1.000 roditelja dobilo priliku za edukaciju
- Kroz direktan, svakodnevni rad s djecom preko 100 stručnjaka obučeno za korištenje naučne metodologije (pedagozi, psiholozi, edukatori-rehabilitatori, logopedi, socijalni radnici, profesori predškolskog odgoja, nastavnici), od koji trenutno 45 svakodnevno radi sa djecom po EDUS metodologiji;
- Kroz predavanja i radionice, te monitoring i mentorstvo u okviru projekta sa UNICEF-om obučeno preko 500 stručnjaka sa 32 lokacije širom BiH za ranu detekciju uz korištenje standardizovanih skala te procjenu i monitoring razvoja kroz projekte UNICEF BIH – Unaprjeđenje sistema rane intervencije u servisima u BiH;
- Od 2017. godine EDUS počinje edukaciju stručnjaka i van zemlje i regiona (Palestina, Crna Gora, Hrvatska..);
- Desetine istraživanja i naučnih radova prezentovanih na međunarodnim i domaćim konferencijama;
- Ambasadori svjetske akcije "Light it Blue" kojom se širom BiH podizala svijest javnosti o autizmu osvjetljavanjem u plavo prepoznatljivih objekata/ mjesta na Svjetski dan autizma (2013-2017.);
- Prva interaktivna slikovnica i e-slikovnica u domaćoj izradi u regionu 2015;
- Prva kompjuterska interaktivna igrice za prepoznavanje oblika na lokalnom jeziku 2014;

- Prva profesionalna inkluzivna predstava za djecu "Zaljubljeni vuk" i izložba "Talenti iz sjene" u Vijećnici 2014;
- Reinicirali i pomogli uspostavljanje prvog zvaničnog stomatološkog servisa za djecu s poteškoćama;
- Uveli praksu Ljetne i Zimske škole za sprečavanje regresije u toku odmora
- Uvođenje inkluzivnog S.T.E.A.M. programa (Science, Technology, Engineering, Art, Mathematics) namjenjenog djeci sa razvijenim predvještinama praćenja višestrukih uputa tokom rada u grupi i funkcionalnu komunikaciju (2020.);
- Uvođenje M.A.M.A.S. programa (Motor skills, Academic, Music, Art, Sensory) namjenjenog djeci koja još uvijek nisu samostalno razvila vještine poput imitacije, funkcionalnu komunikaciju, te samostalnu prikladnu igru (2020.);
- Uvođenje Funkcionalnih edukativnih radionica za roditelje sa djecom, namijenjenih roditeljima čija djeca ne pohađaju EDUS program rane intervencije niti su dio bilo kakvog sistema edukacije za djecu s kašnjenjima ili poteškoćama u razvoju od 18 mjeseci do 3 godine starosti, prilikom koje roditelji uz učešće djeteta teorijski i praktično savladavaju tehnike za stimulaciju razvoja djeteta kod kuće (2020.)
- Tokom 2020. godine i pandemije uzrokovane virusom COVID-19, omogućena je urgentna podrška djeci sa poteškoćama u razvoju i njihovim porodicama za vrijeme karantina obezbjeđenjem edukativnih materijala i video tutorijala. Razvijeno je 100 tutorijala i 100 obrazovnih video zapisa za obuku roditelja o edukaciji kod kuće te su dostavljene prateće didaktičke kutije sa najvažnijim razvojnim igračkama i materijalima za 230 porodica na teritoriji cijele BiH.

CILINA PODRUČJA DJELOVANJA

Kroz dugogodišnja praktična i naučna iskustva roditelja i stručnjaka uključenih u „EDUS“, smatramo da su ključni problemi i dalje ostali isti i da treba učiniti dodatne napore kako bi se njihovi negativni efekti uklonili, odnosno smanjili:

- Slabosti strukture podrške djeci u razvoju i obrazovanju

U BiH, na svim nivoima vlasti, ne postoji uvezan, koherentan sistem zdravstvo- obrazovanje-socijalna zaštita, koji se prirodno i logički nameće kao neophodan u obezbjeđenju podrške optimalnog razvoja svakog djeteta, a naročito djece sa poteškoćama u razvoju. Takođe postoji i problem nedovoljne povezanosti i saradnje vladinog i nevladinog sektora društva. Vladin sektor nema sluha za stvarne potrebe, često veoma dobro artikulirane od strane nevladinog sektora, dok nevladin sektor ima rezigniran odnos prema vladinom: umjesto da se kroz intenzivniji dijalog nađu moguća rješenja, pritisnute potrebom, nevladine organizacije same snose teret aktivnosti koje bi trebalo da obavljaju za to plaćene, odgovarajuće institucije. Nvladin sektor u ovoj oblasti se uglavnom sastoji od različitih strukovnih udruženja (udruženja pedagoga, psihologa, defektologa, itd.), kao i udruženja roditelja grupisanih najčešće prema vrsti poteškoća kod djece (Down sindrom, autizam, intelektualne poteškoće, cerebralna paraliza, itd.). Iako bi se moglo očekivati da svi oni imaju zajedničke interese u oblasti razvoja djece, njihovi ciljevi vrlo često divergiraju, na račun i štetu djece sa poteškoćama u razvoju.

- Socijalna (ne)uključenost

Prema studiji koju je objavio UNICEF, oko 10% djece u Bosni i Hercegovini ima neki oblik kašnjenja ili zaostatka, gdje 19% djece u BiH živi ispod relativne linije siromaštva, a 26% živi ispod linije apsolutnog siromaštva (UNICEF-BiH, (2011.) Studija stanja ranjivih grupa djece i okvir politike i strategije koje podržavaju usluge socijalne zaštite i inkluzije djece u Bosni i Hercegovini - Analiza stanja Preuzeto sa http://www.unicef.org/bih/protection_inclusion_18720.html). Prema istraživanju UNICEF-a za 2013. godinu u BiH, 9% djece ima kašnjenja u rastu i razvoju, dok je samo oko 13% djece uključeno u neki oblik predškolskog obrazovanja (Pilav, A., Lolić, A., Abdelbasit, A., Mitrović, D., Jokić, I., Stijak, M. (2013) Bosna i Hercegovina Istraživanje višestrukih indikatorskih klastera 2011–2012. BiH ima najnižu stopu pohađanja predškolskog obrazovanja u CEE / CIS. Prema podacima

UNICEF-a u programu za BiH 2016-2020 "stopa pohađanja predškolskog obrazovanja u BiH iznosi 12%, a taj broj je čak i niži kada se govori o romskoj populaciji (1,5%). Prema svemu navedenom može se zaključiti da je to jedan od glavnih problema u BiH što je svaka druga osoba socijalno isključena, po raznim osnovama. Naročito je težak položaj djece i osoba sa poteškoćama u razvoju. Osim nisko razvijenog ekonomskog statusa zemlje, nerazvijenost infrastrukture najviše doprinosi takvom stanju, a niska svijest javnosti o životu i potrebama ovih ljudi dodatno ga otežava.

- Nedostatak adekvatno obučenog stručnog kadra i nepostojanje sistema rane intervencije

Osjećaj prepuštenosti samim sebi porodici djeteta sa poteškoćama u razvoju vrlo često se javlja odmah nakon dobijanja dijagnoze, kad je dijete uzrasta 3-7 god. Zbog izraženog nedostatka adekvatno obučenog stručnog kadra, naročito npr. za rad sa djecom sa poremećajima autističnog spektra, ali i nekim drugim razvojnim poremećajima, ljekari koji daju dijagnozu su u neprilici jer nemaju kome da upute roditelje koji prihvate dijagnozu i žele da pomognu svom djetetu. Sistem rane intervencije, već odavno ustanovljen u mnogim zemljama svijeta, kod nas se tek pojavljuje u vokabularu stručnjaka. Dijete tako provede dragocjene godine ranog razvoja, kad je njegov mozak najplastičniji i najviše podložan usvajanju vještina, bez adekvatnog tretmana i podrške, što značajno utiče na nivo njegove funkcionalnosti u dobu kad treba da počne pohađati obaveznu i svoj djeci zagaranovanu osnovnu školu. Većina djece sa težim poremećajima (npr. autizam) u toj fazi nemaju ni najosnovnije vještine za boravak u osnovnim školama: nemaju razvijenu sposobnost slušanja i praćenja uputa ni sposobnost govora, mada kod mnogih postoji potencijalna kognitivna sposobnost, u nekim slučajevima i veća nego kod tipične djece istog uzrasta.

- Problematika inkluzivnog obrazovanja, redovne škole i specijalne ustanove

Inkluzija djece sa poteškoćama u razvoju, promovisana od prije par godina i sa velikim entuzijazmom prihvaćena od strane roditelja djece sa poteškoćama u razvoju, shvaćena je i primjenjena vrlo usko i nedjelotvorno: zasad ona znači da svako dijete ima pravo da pohađa redovnu nastavu. Tu značenje pojma inkluzije u našoj zemlji počinje i, nažalost, završava. Uspjesi su minimalni i sporadični, zavise uglavnom od slučaja (samo rijetki učitelji imaju potrebno znanje i obuku za rad sa djecom sa različitim razvojnim poremećajima, većina ih ne zna niti razlikovati) i dobre volje, ionako preopterećenog osoblja osnovnih škola. Fakulteti sa kojih pristiže novi stručni kadar još uvijek nemaju niti katedre za obrazovanje djece sa razvojnim poteškoćama, uče po zastarjelim udžbenicima, tako da je znanje kojim su opremljeni za inkluzivnu nastavu na neprihvatljivo niskom nivou. Također, ne postoje validirani instrumenti za mjerenje učenja i razvoja djeteta, kako onih sa poremećajima, tako i tipične djece. Iz navedenih razloga, specijalne škole u BiH, iako nepopularne među zagovornicima potpune inkluzije, još uvijek su neophodne i aktivne. Osoblje ovih škola (edukatori-rehabilitatori, psiholozi, pedagozi, logopedi i fizioterapeuti) su profesionalno upućeni u problematiku različitih poremećaja i imaju puno više strpljenja i razumijevanja za djecu i njihove porodice. Problem u ovim školama, kao i na fakultetima koji stvaraju kadar za njih (edukacija-rehabilitacija, filozofija-psihologija) je što su, u periodu rata i tranzicije, "izgubili korak s vremenom"- a najveći pomaci u oblasti rada sa djecom sa razvojnim poremećajima, naročito kad su u pitanju najučestaliji- poremećaji autističnog spektra, desili su se baš u posljednje dvije decenije. Nažalost, obrazovne institucije ne čine dovoljno da uslove i osiguraju proces stalnog usavršavanja, sticanja najnovijih saznanja i uvođenja najboljih praksi.

- Problemi visokoškolskih ustanova i nerazvijenost nauke

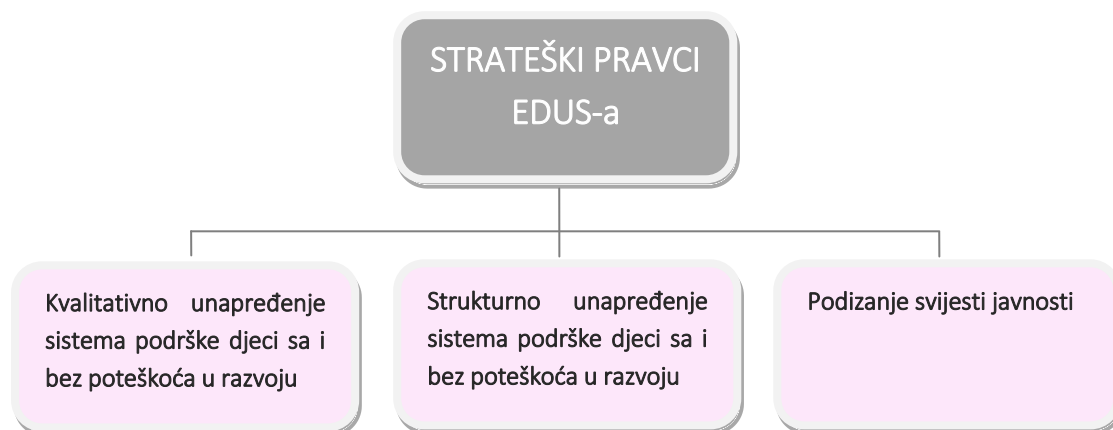
Pored toga što još nemaju razvijene katedre ni kurikulume koji bi obuhvatali savremene, naučne metode rada sa djecom sa i bez poteškoća u razvoju, jedinstveni problem svih relevantnih visokoškolskih ustanova je da imaju izuzetno oskudnu i nefunkcionalnu praktičnu nastavu. Pored činjenice da se zasebno ne obrađuju interdisciplinarni i savremeni trendovi u inkluzivnoj nastavi, naši fakulteti se zadovoljavaju sa par desetina časova praktične nastave iako napredna praksa univerziteta u svijetu podrazumijeva, najčešće, jednogodišnji praktični rad kao uslov za dobivanje diplome,. S obzirom da se naučiti raditi sa djecom ne može nikako drugačije osim samim radom, a ne samo usvajanjem gradiva iz skripti i udžbenika, opisano stanje u obrazovanju djece ne čudi.

Naučno-istraživački rad u ovoj oblasti, što zbog nedostatka institucionalne podrške u nauku, što nezainteresovanosti domaćih stručnjaka, osim kao uslov sticanja akademskih zvanja, gotovo da i ne postoji.

- Nedovoljna zakonska zaštita najboljeg interesa djeteta

Ni zakonski, prava djeteta na adekvatno obrazovanje nisu dovoljno zaštićena: npr. ukoliko se roditelji pri procesu rastave braka ne mogu složiti oko toga da li djetetu treba specijalna edukacija ili ne, mišljenje stručnjaka se uzima u obzir, ali se konačna odluka o tome donosi tek na kraju parnice, koja može da potraje mjesecima i duže, čime se djetetu, u toku procesa, potencijalno uskraćuje pravo na adekvatno obrazovanje, ponekad i u ključnom periodu njegovog razvoja. Takođe, kategorizacija razvojnih poremećaja kod djece je zastarjela, stigmatizirajuća i nefunkcionalna, ali su roditelji primorani da joj, kako bi ostvarili socijalnu pomoć, svoju djecu podvrgnu, dodatno ih etiketirajući na taj način. (npr. u BiH postoji samo 5 edukativnih kategorija, dok u SAD-u, već od 1974. postoji čak 13 i, u Austriji 10, Sloveniji 8, itd. i za razliku od onih u BiH nisu toliko usmjereni prema dijagnozi koliko prema edukacijskim potrebama djece).

Prema izloženim problemima i na osnovu vlastitih iskustava, a imajući pred sobom navedenu viziju, „EDUS“ će nastaviti raditi na osnovnim strateškim pravcima te ciljevima i aktivnostima koji iz njih proizilaze:

STRATEŠKI CILJEVI I AKTIVNOSTI NA DOSTIZANJU CILJEVA

STRATEŠKI PRAVAC 1: KVALITATIVNO UNAPREĐENJE SISTEMA PODRŠKE DJECI SA I BEZ POTEŠKOĆA U RAZVOJU

Cilj 1.1. Provođenje naučno dokazanog programa rada sa djecom i roditeljima

Aktivnosti:

- Inicijalni skrining razvoja djeteta (uz savjetovanje za roditelje);
- nastavak EDUS programa Rane intervencije za djecu uzrasta 18 mjeseci do 3 godine;
- Organizacija S.T.E.A.M. i M.A.M.A.S. radionica za djecu za djecu uzrasta od 3 do 8 godina;
- Ljetna škola;
- Program dodatne stimulacije razvoja i podrške u učenju; i
- Organizacija Funkcionalnih edukativnih radionica za roditelje sa djecom.

Cilj 1.2. Edukacija stručnjaka, studenata i roditelja kroz uvođenje modernih i efektivnih, naučno dokazanih metoda rada sa djecom sa i bez poteškoća u razvoju

Aktivnosti:

- zagovaranje Naučnog centra za podršku inkluziji koji bi služio kao pokazna predškolsko-školska ustanova za djecu sa i bez poteškoća u razvoju, resursni centar za obuku stručnog kadra specijalnih i redovnih škola, vrtića, klinika i domova zdravlja i edukaciju roditelja i javnosti, a također bi bio i naučnoistraživački centar povezan s BiH i svjetskim univerzitetima;
- organizacija predavanja za roditelje i stručnih treninga i predavanja za profesionalni kadar; i
- asistencija u sprovođenju inkluzivnog obrazovanja u predškolskom i školskom obrazovanju.

Cilj 1.3. Pomoć u razvoju sistema rane detekcije, dijagnoze i intervencije poremećaja i problema u razvoju djece

Aktivnosti:

- nastavak implementacije projekata na etabliiranju sistema rane detekcije, dijagnoze i intervencije u BiH i svijetu;

- b) stručna pomoć i lobiranje kod nadležnih institucija i javnih ustanova (ministarstva, vrtići, klinike i dr.) i međunarodnih organizacija kako bi aktivno učestvovala u navedenim aktivnostima i izgradnji sistema rane intervencije na području cijele BiH, i
- c) uvođenje i primjena novih validiranih mjernih instrumenata za pomoć stručnjacima u izgradnji sistema rane detekcije, dijagnostike i intervencije.

Cilj 1.4. Saradnja sa predstavnicima visokoškolskih ustanova

Aktivnosti:

- a) saradnja na naučno istraživačkim radovima sa profesorima sa različitih fakulteta;
- b) stručna pomoć pri izradi savremenih kurikuluma, programa na diplomskim i postdiplomskim studijima; i
- c) pomoć u naučnoistraživačkom radu postdiplomskih studenata.

Cilj 1.5. Zagovaranje izmjena i dopuna zakonskih okvira za zaštitu najboljeg interesa djeteta

Aktivnosti:

- a) zagovaranje izrade zakonskog okvira za uvođenje sistema rane intervencije;
- b) zagovaranje zakonskih okvira za modernizaciju procesa kategorizacije djece sa invaliditetom prema najboljim svjetskim praksama, kako bi se usmjerio prema edukacijskim potrebama djece; i
- c) zagovaranje revizije relevantnih zakona te izrade potrebnih zakonskih i podzakonskih okvira za primjenu najoptimalnijih rješenja za svako dijete.

Cilj 1.6. Praćenje savremenih svjetskih tokova u oblasti obrazovanja i podrške djeci u razvoju i primjenjivanje najboljih praksi

Aktivnosti:

- a) nabavka stručne literature potrebne za primjenu projektnog modela obrazovanja, kao i za opšte obavještanje i usavršavanje;
- b) učestvovanje i predstavljanje radova na domaćim i međunarodnim naučnim konferencijama i primjenjivanje stečenog znanja; i
- c) kreiranje novih i unaprjeđenje postojećih programa za rad i podršku djeci prema novim svjetskim trendovima u nauci.

STRATEŠKI PRAVAC 2:

STRUKTURNO UNAPREĐENJE SISTEMA PODRŠKE DJECI SA I BEZ POTEŠKOĆA U RAZVOJU

Cilj 2.1 Bolje uvezivanje obrazovnog, zdravstvenog i socijalnog sistema kako bi bili što bliži stvarnim potrebama djece sa i bez poteškoća u razvoju i njihovih porodica

Aktivnosti:

- a) organizovanje sastanaka sa resornim ministarstvima i predstavnicima svih nivoa vlasti; i
- b) učešće u izradi novih politika i planova u zdravstvu, obrazovnom i socijalnom sistemu, po ugledu na najbolje svjetske prakse.

Cilj 2.2. Saradnja sa vladinim, nevladinim i profitnim sektorom u oblastima od zajedničkog interesa

Aktivnosti:

- a) potpisivanje ugovora o partnerstvu i sponzorstvu; i
- b) izrada i realizacija zajedničkih projekata.

STRATEŠKI PRAVAC 3:

PODIZANJE SVIJESTI JAVNOSTI

Cilj 3.1. Podizanje svijesti javnosti o potrebi za sveobuhvatnim pristupom u podršci i obrazovanju djece

Aktivnosti:

- a) organizacija kampanja sa fokusom na autizam tokom mjeseca aprila; i
- b) promocija EDUS-a kroz elektronske, štampane i digitalne medije.

Cilj 3.2 Poboljšanje opšte obavještenosti o razvojnim poremećajima, potrebama djece, njihovih porodica i postojećim sistemima podrške

Aktivnosti:

- a) kreiranje, štampanje i distribucija brošura, letaka, plakata, videa i drugih promotivnih materijala;
 - b) publikacija priručnika za širu i stručnu javnost; i
- učesće u radio i TV emisijama, elektronskim portalima i printanim medijima.

Cilj 3.3 Okupljanje stručnjaka, roditelja i ostalih građana koji žele da postojeće sisteme vezane za razvoj djece (obrazovanje, nauka, zdravstvo i socijalni rad) unaprijede i bolje prilagode individualnim potrebama svakog djeteta

Aktivnosti:

- a) promocija aktivnosti na medijima-medijska promocija; i
- b) organizovanje i učestvovanje na seminarima i radionicama, radnim grupama.

STRATEŠKI PRAVAC	STRATEŠKI CILJ	AKTIVNOST	VREMENSKI PERIOD	BUDGET KM
KVALITATIVNO UNAPREĐENJE SISTEMA PODRŠKE DJECI SA I BEZ POTEŠKOĆA U RAZVOJU	1.1. Provođenje naučno dokazanog programa rada sa djecom i roditeljima	a) nastavak EDUS programa Rane intervencije za djecu uzrasta 18 mjeseci do 3 godine	2021.-2023.	BAM 491.271
		b) Organizacija STEAM i MAMAS radionica za djecu za djecu uzrasta od 3 do 8 godina	2021.-2023.	BAM 197.700
		c) Ljetna škola	2021.-2023 (jul/avgust)	BAM 159.330
		d) Program dodatne stimulacije razvoja i podrške u učenju	2021.-2023.	BAM 58.578
		e) Inicijalni skrining razvoja djeteta (uz savjetovanje za roditelje)	2021.-2023.	BAM 73.200
		f) Organizacija Funkcionalnih edukativnih radionica za roditelje sa djecom	2021.-2023.	BAM 197.700
	1.2. Edukacija stručnjaka, studenata i roditelja kroz uvođenje modernih i efektivnih, naučno dokazanih metoda rada sa djecom sa i bez poteškoća u razvoju	a) zagovaranje Naučnog centra za podršku inkluziji koji bi služio kao pokazna predškolsko-školska ustanova za djecu sa i bez poteškoća u razvoju, resursni centar za obuku stručnog kadra specijalnih i redovnih škola, vrtića, klinika i domova zdravlja i edukaciju roditelja i javnosti, a također bi bio i naučnoistraživački centar povezan s BiH i svjetskim univerzitetima	2021.-2023.	BAM 0
		b) organizacija predavanja za roditelje i stručnih treninga i predavanja za profesionalni kadar	2021.-2023.	BAM 15.000
		c) asistencija u sprovođenju inkluzivnog obrazovanja u predškolskom i školskom obrazovanju	2021.-2023.	BAM 6.000
	1.3. Pomoć u razvoju sistema rane detekcije, dijagnoze i intervencije poremećaja i problema u razvoju djece	a) nastavak implementacije projekata na etabliiranju sistema rane detekcije, dijagnoze i intervencije u BiH i svijetu	2021.-2023.	BAM 15.000
		b) stručna pomoć i lobiranje kod nadležnih institucija i javnih ustanova (ministarstva, vrtići, klinike i dr.) i međunarodnih organizacija kako bi aktivno učestvovala u navedenim aktivnostima i izgradnji sistema rane intervencije na području cijele BiH	2021.-2023.	BAM 0
		c) uvođenje i primjena novih validiranih mjernih instrumenata za pomoć stručnjacima u izgradnji sistema rane detekcije, dijagnostike i intervencije	2021.-2023.	BAM 0
	1.4. Saradnja sa predstavnicima visokoškolskih ustanova	a) saradnja na naučno istraživačkim radovima sa profesorima sa različitih fakulteta na izradi	2021.-2023.	BAM 0
		b) stručna pomoć pri izradi savremenih kurikuluma, programa na diplomskim i postdiplomskim studijima	2021.-2023.	BAM 0
		c) pomoć u naučnoistraživačkom radu postdiplomskih studenata	2021.-2023.	BAM 0
	1.5. Zagovaranje izmjena i dopuna zakonskih okvira za zaštitu najboljeg interesa djeteta	a) zagovaranje izrade zakonskog okvira za uvođenje sistema rane intervencije	2021.-2023.	BAM 0
		b) zagovaranje zakonskih okvira za modernizaciju procesa kategorizacije djece sa invaliditetom prema najboljim svjetskim praksama, kako bi se usmjerio prema edukacijskim potrebama djece	2021.-2023.	BAM 0
		c) zagovaranje revizije relevantnih zakona te izrade potrebnih zakonskih i podzakonskih okvira za primjenu najoptimalnijih rješenja za svako dijete	2021.-2023.	BAM 0
1.6. Praćenje savremenih svjetskih tokova u oblasti obrazovanja i podrške djeci u razvoju i primjenjivanje najboljih praksi	a) nabavka stručne literature potrebne za primjenu projektnog modela obrazovanja, kao i za opšte obavještanje i usavršavanje	2021.-2023.	BAM 0	
	b) učestvovanje i predstavljanje radova na domaćim i međunarodnim naučnim konferencijama i primjenjivanje stečenog znanja	2021.-2023.	BAM 2.400	
	c) kreiranje novih i unapređenje postojećih programa za rad i podršku djeci prema novim svjetskim trendovima u nauci	2021.-2023.	BAM 0	
STRUKTURNO UNAPREĐENJE SISTEMA	2.1. Bolje uvezivanje obrazovnog, zdravstvenog i socijalnog sistema kako bi bili što bliži stvarnim potrebama djece sa i bez poteškoća u razvoju i njihovih porodica	a) organizovanje sastanaka sa resornim ministarstvima i predstavnicima svih nivoa vlasti	2021.-2023.	BAM 0
		b) učešće u izradi novih politika i planova u zdravstvu, obrazovnom i socijalnom sistemu, po ugledu na najbolje svjetske prakse	2021.-2023.	BAM 0
	2.2. Saradnja sa vladinim, nevladinim i profitnim sektorom u oblastima od zajedničkog interesa	a) potpisivanje ugovora o partnerstvu i sponzorstvu	2021.-2023.	BAM 0
		b) izrada i realizacija zajedničkih projekata	2021.-2023.	BAM 15.000
PODIZANJE SVIJEŠTI JAVNOSTI	3.1. Podizanje svijesti javnosti o potrebi za sveobuhvatnim pristupom u podršci i	a) organizacija kampanja sa fokusom na autizam tokom mjeseca aprila	2021.-2023.	BAM 0
		b) promocija EDUS-a kroz elektronske, štampane i digitalne medije	2021.-2023.	BAM 300
	3.2. Pобољшanje opšte obavještenosti o razvojnim poremećajima, potrebama djece, njihovih porodica i postojećim	a) kreiranje, štampanje i distribucija brošura, letaka, plakata, videa i drugih promotivnih materijala	2021.-2023.	BAM 3.000
		b) publikacija priručnika za širu i stručnu javnost	2021.-2023.	BAM 0
		c) učešće u radio i TV emisijama, elektronskim portalima i printanim medijima	2021.-2023.	BAM 0
	3.3. Okupljanje stručnjaka, roditelja i ostalih građana koji žele da postojeće sisteme vezane za razvoj djece (obrazovanje, nauka, zdravstvo i socijalni rad) unaprijede i bolje prilagode individualnim potrebama svakog djeteta	a) promocija aktivnosti na medijima-medijska promocija	2021.-2023.	BAM 0
b) organizovanje i učestvovanje na seminarima i radionicama, radnim grupama		2021.-2023.	BAM 0	

STRATEŠKI PRAVAC	STRATEŠKI CILJ	AKTIVNOST	VREMENSKI PERIOD	BUDGET KM	
STRUKTURNO UNAPREĐENJE SISTEMA PODRŠKE DJECI SA I BEZ POTEŠKOĆA U RAZVOJU	2.1. Bolje uvezivanje obrazovnog, zdravstvenog i socijalnog sistema kako bi bili što bliži stvarnim potrebama djece sa i bez poteškoća u razvoju i njihovih porodica	a) organizovanje sastanaka sa resornim ministarstvima i predstavnicima svih nivoa vlasti	2018 - 2020	BAM 0	
		b) učešće u izradi novih politika i planova u zdravstvu, obrazovnom i socijalnom sistemu, po ugledu na najbolje svjetske prakse	2018 - 2020	BAM 0	
	2.2. Saradnja sa vladinim, nevladinim i profitnim sektorom u oblastima od zajedničkog interesa	a) potpisivanje ugovora o partnerstvu i sponzorstvu	2018 - 2020	BAM 0	
		b) izrada i realizacija zajedničkih projekata	2018 - 2020	BAM 30,000	
		c) zastupanje interesa djece pri organima vlasti	2018 - 2020	BAM 0	
	2.3. Zagovaranje preciznijih zakonskih okvira za zaštitu najboljeg interesa djeteta	a) zagovaranje izrade zakonskog okvira za uvođenje sistema rane intervencije	2018 - 2020	BAM 0	
		b) zagovaranje zakonskih okvira za modernizaciju procesa kategorizacije djece sa invaliditetom prema najboljim svjetskim praksama, kako bi se usmjerio prema edukacijskim potrebama djece	2018 - 2020	BAM 0	
		c) zagovaranje revizije relevantnih zakona (Porodični zakon, Zakon o osnovnom školstvu, Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju itd.), te izrade potrebnih zakonskih i podzakonskih akata za primjenu najoptimalnijih rješenja za svako dijete	2018 - 2020	BAM 0	
	PODIZANJE SVIJESTI JAVNOSTI	3.1. Podizanje svijesti javnosti o potrebi za sveobuhvatnim pristupom u podršci i obrazovanju djece	a) organizacija kampanja sa fokusom na autizam tokom mjeseca aprila	2018 - 2020	BAM 15,000
			b) promocija EDUS-a kroz elektronske, štampane i digitalne medije	2018 - 2020	BAM 20,000
c) organizovanje i aktivno učestvovanje u medijima za podizanje svijesti javnosti o aktivnostima o dostignućima EDUS-a			2018 - 2020	BAM 0	
3.2. Poboljšanje opšte obavještenosti o razvojnim poremećajima, potrebama djece, njihovih porodica i postojećim sistemima podrške		a) štampanje i distribucija brošura, letaka i plakata i drugih promotivnih materijala	2018 - 2020	BAM 30,000	
		b) publikacija priručnika za širu i stručnu javnost	2018 - 2020	BAM 15,000	
		c) učešće u radio i TV emisijama i elektronskim portalima i printanim medijima	2018 - 2020	BAM 0	
3.3. Afirmacija i podizanje svijesti o potencijalima djece sa poteškoćama razvoju		a) organizovanje dječijih izložbi, predstava, sportskih događaja i koncerata i njihova medijska promocija	2018 - 2020	BAM 6,000	
3.4. Okupljanje stručnjaka, roditelja i ostalih građana koji žele da postojeće sisteme vezane za razvoj djece (obrazovanje, nauka, zdravstvo i socijalni rad) unaprijede i bolje prilagode individualnim potrebama svakog djeteta		a) promocija aktivnosti na medijima-medijska promocija	2018 - 2020	BAM 0	
		b) animiranje javnosti kroz predavanja i rasprave, okrugle stolove, dani otvorenih vrata	2018 - 2020	BAM 0	
		c) organizovanje i učestvovanje na seminarima i radionicama, radnim grupama	2018 - 2020	BAM 0	